

Марија Павловић

Народна и универзитетска библиотека Републике Српске

Бања Лука

marija.pavlovic@nub.rs

УДК: 655.4/.5(497.6 RS)“2013/2017“

027.54-052

DOI: 10.7251/BSCSR1807039P

ИЗДАВАЧИ И АУТОРИ КАО КОРИСНИЦИ БИБЛИОТЕЧКИХ УСЛУГА

Сажетак: Рад се бави издаваштвом у Републици Српској (број регистрованих и број активних издавача, број објављених књига годишње, број објављених књига по врсти грађе, број поновљених издања и остали статистички подаци); сарадњом издавача и библиотеке кроз ISBN агенцију, СІР програм, достављање обавезног примерка; доступношћу података о издавачима и издањима, као и пружањем помоћи ауторима око налажења издавача, али и пружањем разних информација и тражењем одговора у неким неубичајеним ситуацијама. Биће речи и о растућој издавачкој делатности библиотека, као и о библиотеци као центру који окупља ауторе, издаваче, преводиоце, штампаре, читаоце.

Текст такође усмерава пажњу на откуп књига, неопходност доношења новог закона о издаваштву, као и могуће начине подстицаја за издаваче.

Кључне речи: издаваштво у Републици Српској, ISBN/ISMN агенција Републике Српске, СІР програм, национална библиографија, обавезни примерак, откуп књига, сарадња библиотекара, издавача и аутора, издавачка делатност библиотека, библиотека као центар „заједнице књиге“

ISBN/ISMN агенција Републике Српске ради у оквиру Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске од 2001. године. Агенција пружа читав низ услуга које повезују издаваче са библиотекама и њиховим корисницима.

Учествовањем у ISBN/ISMN програмима, као и у СІР програму, те достављањем обавезног примерка, издавачи омогућавају увршћавање објављених публикација у националну библиографију, као и трајно чување архивског примерка књиге у библиотеци.

Издавањем Информативног билтена и израдом каталошког записа у публикацији, НУБРС, поред осталог, промовише рад сваког појединачног издавача.

Учешћем у изради Глобалног регистра издавача, Агенција проширује своје активности. Овај регистар садржи информације о називу издавача, поштанској адреси и телефонским бројевима, веб адреси и електронској пошти. Такође се наводи ISBN и ISMN префикс. Агенција одржава и редовно ажурира базе података о издавачима а издавачи су обавезни да благовремено обавесте Агенцију о свим променама (назив, адреса...), као и о евентуалном престанку бављења издавачком делатношћу. Уколико нису контактирали дуже времена са Агенцијом, може се десити да ти подаци нису тачни. Агенција нуди и услуге израде бар кода.

Агенција редовно шаље извештаје Међународним агенцијама у Лондону и Берлину, ажурира податке о својим издавачима на глобалним сајтовима, учествује на регионалним састанцима, а 2016. је била и домаћин Балканског ISBN састанка.

Подаци о свим програмима Агенције и Библиографског одељења налазе се на веб сајту НУБРС. Начин укључивања издавача у ISBN/ISMN агенцију је једноставан и подразумева достављање Решења о упису у Регистар издавача из Министарства просвете и културе РС, и доставу попуњеног упитника за издаваче.

За СІР запис (каталогизација у публикацији) издавачи су дужни доставити комплетну публикацију припремљену за објављивање и попуњен упитник за СІР (штампано или електронски; лично или електронском поштом). СІР програм је резултат сарадње између издавача и националне библиотеке. Корисници могу веома једноставно електронски претражити каталог према различитим параметрима: аутору, наслову, УДК броју, збирци, кључним речима итд.

Циљ СИР програма је да унапред обезбеди и понуди информацију о књизи, брошури или музикалији која се налази у штампи. Уколико се након доделе записа деси било каква измена на публикацији, издавач је дужан да о томе одмах обавести СИР одељење, како би се запис ажурирао и како би се добила тачна информација о књизи.

СИР поступак се сматра завршеним када Одељење обавезног примерка добије 11 законом прописаних публикација, а библиотекар допуни каталoшки опис *de visu*, и књигу учини доступном кориснику.

Обавезним примерком се скупља грађа о националном издавачком наслеђу.

„Привредна друштва, установе, друга правна и физичка лица која се баве издавањем штампане грађе и производњом књижне и некњижне, аудио-визуелне и електронске грађе у Републици дужни су да беспалатно и о свом трошку доставе 11 истих примерака Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске.“ (Закон о библиотечко-информационој дјелатности, из 2016. године, члан 52).

„Издавач је дужан да достави један примерак штампане и на други начин умножене публикације народној библиотеци на свом подручју, ради формирања и употпуњавања завичајне збирке.“ (Закон о библиотечко-информационој дјелатности, члан 54).

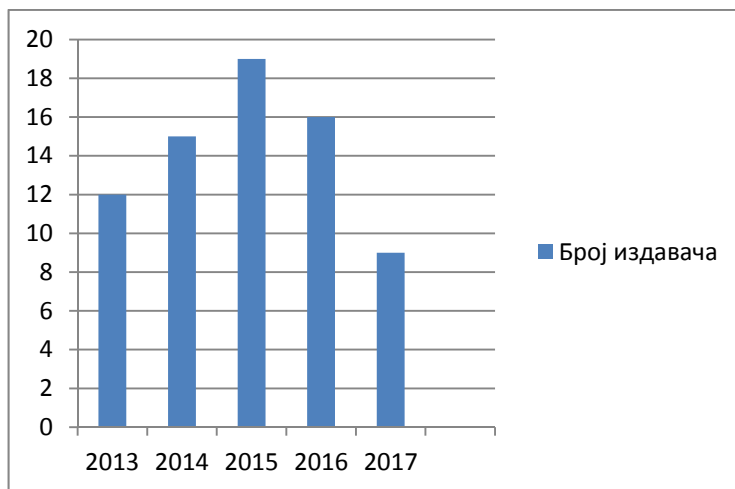
Закон о издавачкој делатности из 2004. године, пак, обавезу достављања обавезног примерка приписује штампару, а постоји и неслагање око броја обавезних примерака (члан 18.), па би требало усагласити ове законске одредбе.

Грађа која је обухваћена обавезним примерком депонује се у НУБРС, која има задатак да чува и штити све материјале који су у њој смештени.

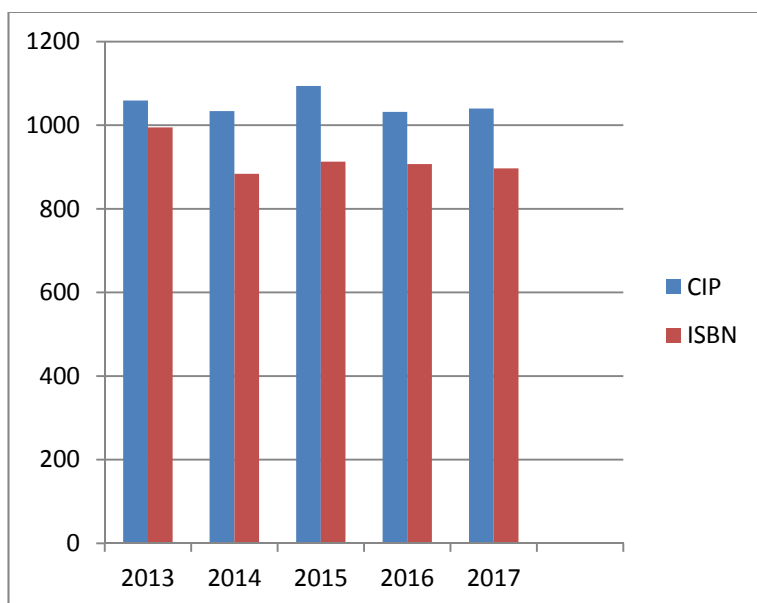
Издром националне библиографије (Библиографија Републике Српске: књиге, брошуре и музикалије)

обезбеђује се прецизна информација о публикацијама које су објављене на територији РС.

Библиотеке и издавачи редовно сарађују у процесу стварања, заштите и промовисања културног наслеђа. Оно што посебно охрабрује је поновно устоличење библиотекара као свезналице, библиотеке као центра где се може наћи одговор на свако питање и решење за сваки проблем (претежно, али не нужно везано само за књигу.) Библиотека је поново центар „заједнице књиге“, окупља ауторе, издаваче, штампаре, преводиоце, читаоце, пружа им могућност да добију све потребне информације на једном месту. Аутори не само да налазе грађу, инспирацију, информације, или користе простор библиотеке за стварање, већ се често обраћају за помоћ око самог објављивања, тражења издавача, штампарије, лектора итд., да би да крају и промовисали књигу у простору библиотеке, а она сама била понуђена читаоцима. Издавачи и штампари се свакодневно јављају са најразличитијим питањима о самом изгледу књиге, импресума, уносу неопходних података, а, такође, често траже савет како да реше неку необичну ситуацију приликом издавања књиге (двотомне, двојезичне, у различитим форматима, књиге у комбинацији са предметима итд.)

Слика 1. Број регистрованих издавача у периоду 2013–2017. ISBN/ISMN Агенција Републике Српске има регистрованих 496 издавача (закључно са 2017. годином).

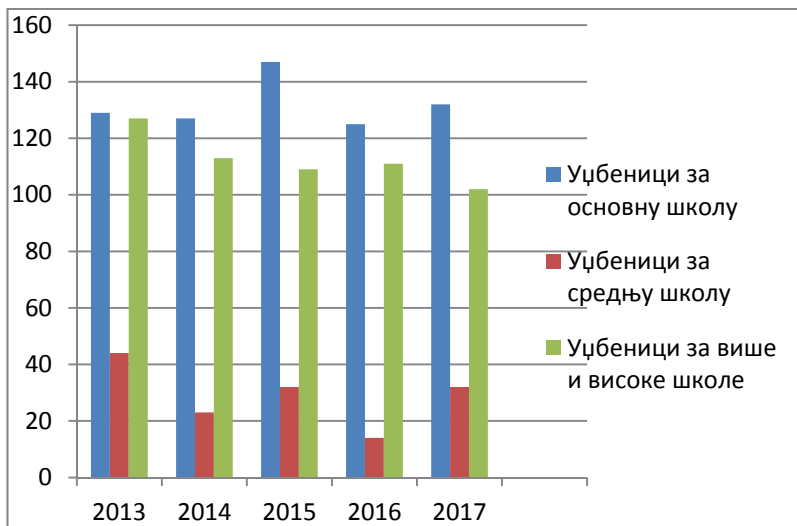
Слика 2. Годишња продукција монографских публикација

Издавачима из РС се додељују три групе бројева 978-99938-, 978-99955- и 978-99976- за регион. У оквиру ових префикса издавачи су распоређени у три групе у складу са својом годишњом издавачком продукцијом. Уколико имају од 1 до 10 наслова сврставају се у малу групу. Другу групу чине они издавачи чија је годишња продукција до 100 наслова, док трећу групу сачињавају издавачи годишње продукције преко 100 наслова.

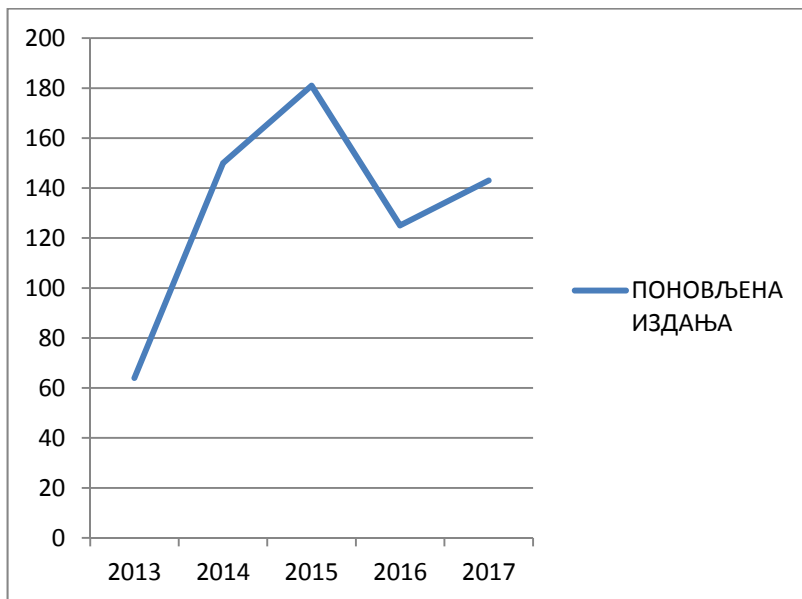
Великих издавача има 2: Завод за уџбенике и наставна средства из Источног Сарајева(који објављује све уџбенике за основне и средње школе) и Бесједа из Бање Луке.

Средњих издавача има 92, а малих 402. Наравно треба узети у обзир да годишња продукција варира, и да има доста неактивних издавача. Веома је мали проценат издавача за које са сигурношћу можемо рећи да више нису активни, али према подацима ISBN агенције, у протеклих пет година (2013–2017) активних издавача је било 320, а неактивних 176.

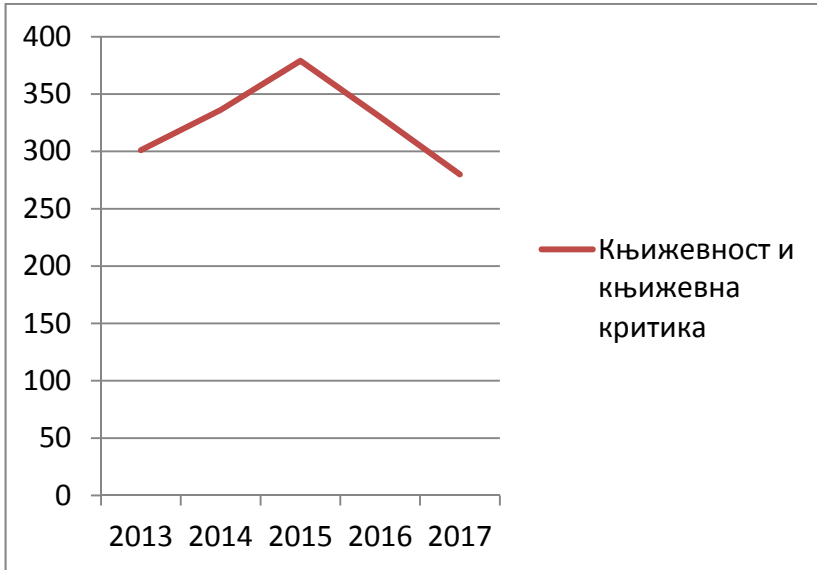
Добар део издавача су високошколске установе. Високошколску литературу издају поједини факултети у складу са својом издавачком политиком и то углавном уџбенике за предмете који се слушају на тим факултетима, док мањи део литературе чине зборници са научних скупова или конференција, прерађене магистарске или докторске тезе, те објављени резултати истраживања.

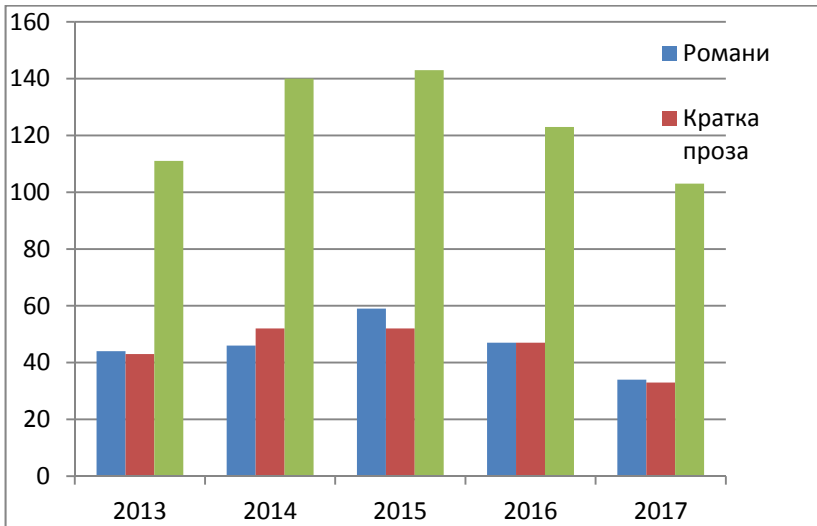
Слика 3. Годишња продукција уџбеника

Слика 4. Поновљена издања у периоду 2013-2017

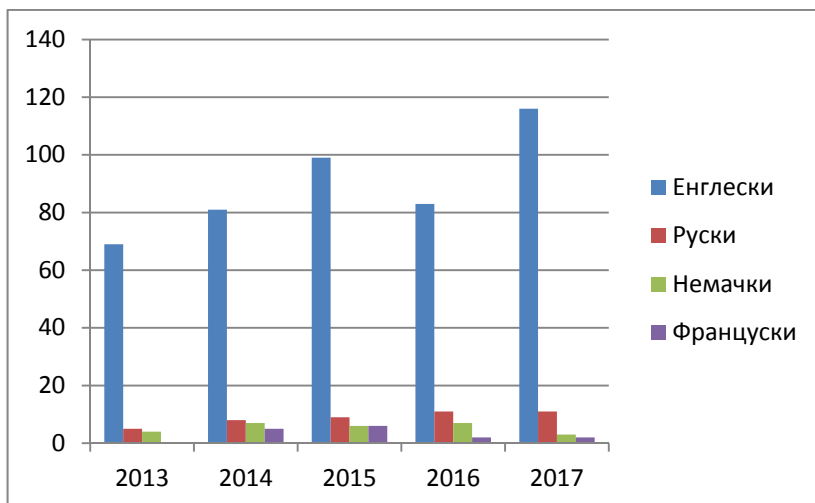

Слика 5. Књижевност и књижевна критика

Слика 6. Годишња продукција по књижевним врстама

Слика 7. Годишња продукција превода на стране језике

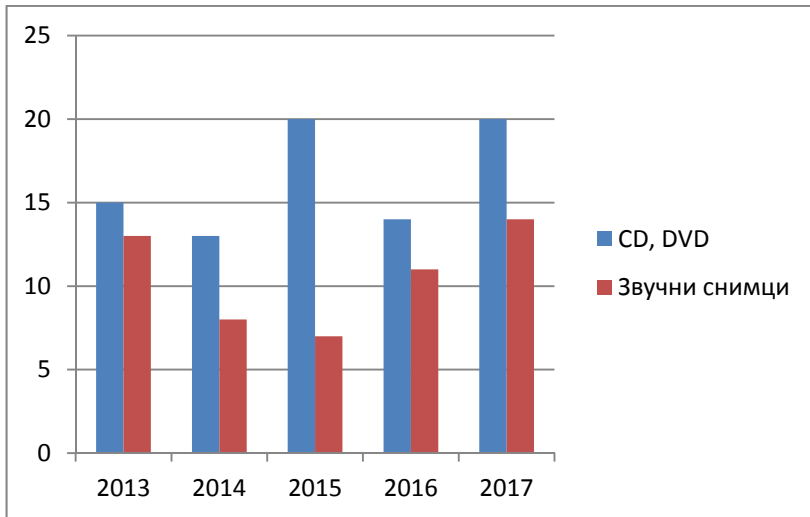
Регистрованих аутора издавача има 17 и нису били активни у претходних пет година.

Има незнатан број издавача књижара а 20 регистрованих издавача штампарија.

Мало је професионалних издавача којима је то претежна активност, и који би били профилисани, препознатљиви. У складу с тим издавачи мало улажу у промовисање, веб сајтове, лоша је дистрибуција књига, присутност. Тиражи се у просеку крећу око 300 примерака. Надлежно министарство би требало да осмисли начине стимулуса издавачке делатности, да откуп књига за библиотеке буде редован, да се дају разни подстицаји издавачима, ауторима, преводиоцима, кроз конкурсе, стипендије, резиденцијалне програме, сајмове књига, радионице, фестивале.

Многа се издања раде у кооперацији са издавачима из других држава, управо због боље дистрибуције.

Све је више електронских издања, књига на различитим медијима и форматима, присутна су и on line издања.

Слика 8. Књиге у CD, DVD формату, звучни снимци
 ISMN агенција има 15 регистрованих издавача а годишње се објави 5–6 штампаних музикалија.

Литература

1. Информативни билтен за 2017. годину
2. “Службени гласник Републике Српске”, број 28/94. Закон о библиотечко-информационој дјелатности, 3. јун 2016.
3. “Службени гласник Републике Српске”, број 46/04. Закон о издавачкој дјелатности, 29. април 2004. године
4. Горан Траиловић и др. „Библиотеке и издавачи: Тачка Омега”. Читалиште 27 (новембар 2015)

PUBLISHERS AND AUTHORS AS USERS OF LIBRARY SERVICES

Abstract: The paper deals with publishing in Republika Srpska (number of registered and number of active publishers, number of published books per year, number of published books by literature genres, number of repeated editions and other statistical data); collaboration between publisher and library through ISBN agency, CIP program, legal deposit; the availability of publishers, as well as helping authors find the publisher, but also by providing a variety of information and searching for answers in some unusual cases. It also tackle the growing publishing activity of libraries, as well as the library as a center that gathers authors, publishers, translators, printers, readers.

The text also draws attention to the purchase of books, the necessity of a new publishing law, and possible incentives for publishers.

Keywords: publishing in the Republic of Srpska, ISBN / ISMN Agency of Republika Srpska, CIP program, national bibliography, legal deposit, book purchase, collaboration of librarians, publishers and authors, publishing activity of libraries, library as the center of the "book community".